

1. UVOD – PRIRODA, SVRHA I PORIJEKLO VODIČA

Proces razvoja nastavnog plana i programa se ne može svesti na jednostavan niz procedura koje, kada se slijede, zasigurno vode do uzbudljivih i relevantnih izvedbenih planova. Ni jedan kreativni proces nije tako jednostavan – ne postoji savršen način na koji bi akademski timovi mogli da se upuste u takvu aktivnost. Bilo kakav preskriptivni ili mehanički pristup razvoju nastavnih planova i programa jednostavno ne funkcioniše. Ovaj priručnik bi trebalo shvatiti kao niz sugestija koje služe da se istraži dobra praksa i da se ona kombinira sa postojećom dobrom praksom. Prvenstveno je namijenjen da se koristi u bosanskohercegovačkom obrazovnom kontekstu, uzimajući u obzir trenutno stanje sa resursima i pitanja strukturološke prirode.

Nadalje, ovaj vodič nije sačinjen s ciljem da podupre bilo kakvu teoriju obrazovanja i učenja, niti da se promovira bilo kakav pristup nastavnim planovima i programima. Namijenjen je autonomnim institucijama visokog obrazovanja kako bi odredile svoje nastavne planove i programe. Vodič je osmišljen kao široka lista pitanja i razvojnih tendencija koje bi akademski radnici u postbolonjskom svijetu mogli uzeti u razmatranje u procesu poboljšanja sadržaja kojeg nude svojim studentima. Svakako, zahtjevi visokog obrazovanja 21. vijeka se stalno mijenjaju i nove dimenzije poput: 'okviri kvalifikacija', 'deskriptori nivoa', 'zapošljivost', 'prenosive vještine', 'ishodi učenja' i 'cjeloživotno učenje' postaju sve važnije.

Sugestije i materijali u ovom vodiču su nastali u zajedničkim projektima Vijeća Evrope i Evropske komisije „Jačanje visokog obrazovanja u BiH“ (SHEIII, 2009 – 2011), a posebno u drugoj komponenti projekta (vidi Aneks IV), koji je pomagao realizaciju i testiranje „Okvira za visokoškolske kvalifikacije u BiH“ (HEQF-BiH), (vidi Aneks III). Ova je komponenta provedena uz blisku saradnju sa bosanskohercegovačkim univerzitetima i Rektorskom konferencijom, a imala je za cilj da razvije konstruktivan pristup integraciji novih bolonjskih kvalifikacija sa postojećim parametrima obrazovanja, zaposlenja i socijalne sigurnosti u BiH.

Ovaj vodič za razvoj nastavnih planova i programa je jedan od direktnih rezultata trenutnog projekta pilot vježbe, a nastao je nakon niza radionica održanih od juna 2009. do oktobra 2010. Za ovaj rad je bio ključan doprinos i iskustvo 45 ljudi, članova akademske zajednice iz javnih i privatnih univerziteta (vidi Aneks V), koji su bili podijeljeni u tri tima za razvoj nastavnih planova i programa, i to u disciplinama mašinstva, engleskog jezika i ekonomije/marketinga. Oni su istraživali, testirali i pomogli da se poboljšavaju ideje dobre prakse za razvoj nastavnih planova i programa koji su predstavljeni u ovom vodiču, a kojeg ne bi bilo moguće realizovati bez njihovog posvećenog zalaganja.

Vodič nije zaseban dokument i trebao bi se koristiti skupa sa materijalima koji su predstavljeni i korišteni u pilot programu – svi su dostupni na sljedećoj web stranici Vijeća Evrope.¹ Uz to, timovi za razvoj nastavnih planova i programa bi trebali konsultovati i specijalističke tekstove i izvore: neki su korisni izvori navedeni u poglavlju 6.

Korisnicima vodiča se preporučuje i da ispitaju i primjere nastavnih planova i programa organiziranih u tri grupe (Aneks V, VI, VII), i to za mašinstvo (dodiplomski studij iz mašinstva), engleski jezik (postdiplomski studij iz engleskog jezika) i za ekonomiju (dodiplomski studij iz ekonomije – polje specijalizacije: marketing). Iako nije bilo moguće završiti ove primjere zbog ograničenog trajanja projekta, tri radne grupe su osmislile zanimljive i inovativne programe učenja, koji su ovdje predstavljeni kao studije slučaja.

Korisna je vježba porediti njihove pristupe i rješenja sa onim do čega se došlo u vašoj instituciji, a posebno da se vidi na koji su način oni prezentovali svoj rad, definisali ciljeve učenja (na nivou kvalifikacije i modula), uključili prenosive vještine, prihvatili ideju zapošljivosti, osmislili učenje usmjereno na studenta, uključivali različite oblike provjere znanja, itd. Njihova rješenja nisu savršena, ali nude mnogo dobrih mogućnosti za napredak. Primjeri nastavnih planova i programa koje su osmislile radne grupe obuhvataju većinu osnovnih modula (obaveznih predmetnih modula) za određenu kvalifikaciju, kao i niz izbornih modula (koji omogućavaju određeni izbor i dodatno usavršavanje).

Zbog vremenskih i ograničenja u sredstvima, nije bilo moguće proizvesti puni set modula koji bi obuhvatio sve kvalifikacije. Ovo je nesretna okolnost, jer tek kada bude postojao opis svih kvalifikacija, moći će se mjeriti koherentnost bilo kojeg studijskog programa. Tek će tada biti moguće ustanoviti da li ciljevi učenja po kvalifikacijama odgovaraju ciljevima učenja po modulu, i da li razni modeli provjere znanja u potpunosti odgovaraju ciljevima učenja. Ovi su aspekti od ključne važnosti za timove koji rade na razvoju nastavnih planova i programa, kao i za odgovorne za interno odobrenje osiguranja kvaliteta i one koji su odgovorni za pitanja eksternog osiguranja kvaliteta.

Ovaj je vodič zamišljen kao izvor svima koji su odgovorni za razvoj osoblja i za akademske radnike u timovima za razvoj nastavnih planova i programa. Ima osam poglavlja: (1) uvod, (2) o pilot vježbi i kontekstu rada, (3) o bitnom odnosu između različitih bolonjskih reformi i razvoja nastavnih planova i programa, (4) spisak pitanja dobre prakse koja bi timovi za razvoj nastavnih planova i programa trebali razmotriti, (5) zaključci i preporuke osmišljene da promoviraju najbolju domaću i institucionalnu praksu u BiH, (6) korisni izvori, (7) rječnik pojmova i (8) aneks relevantnih dokumenata.